

Asansör Alanında Elektrik Mühendisinin İstihdamının Can ve Mal Güvenliği Açısından Zorunluluğu Yargı Kararıyla Saptandı...

MESLEK ÖRGÜTLERİ VE ASANSÖR

M. Zeki İşlekel
EMO İzmir Şube Hukuk Müşaviri

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın çabaları ile içinden çıkılmaz hal alan asansör mevzuatı, Danıştay 10. Dairesi'nin son kararları ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) tarafından önceden çözümlendiği noktaya, yani mantığın gösterdiği noktaya doğru evirilmeye başladı.

Asansör yapımı ve işletmesi aşamalarının da içinde yer aldığı "yapıların proje ve uygulamasının denetlenmesi" olgusu bir problem olarak her zaman karşımıza çıktı. Türkiye bu konuda yapıların mimar ve mühendislerin tasarım ve uygulama sorumlulukları içerisinde yapıldığını ya da yapılması gerektiğini, müteahhitlerin sadece finansör olduğu gerçeğini hiçbir zaman kabul etmedi.

İnsanların barınma ihtiyaçlarının karşılanması; ancak estetik ve mühendisliğin bir araya gelmesi ile çözümlenebilir. Bu nedenle yapılar ve onların ayrılmaz parçaları (asansör vb.) estetik olarak tatmin edici olduğu gibi mutlak olarak güvenli olacak şekilde tesis edilmeli ve işletilmeli; kamu tarafından da denetlenmelidir. Kamu tarafından yapılan bu denetim kamusal denetimdir.

Kamusal denetim, mutlak olarak kamu organları tarafından, kamu görevlileri vasıtası ile yapılır (Anayasa-Madde 128). Ancak 1980'lerden itibaren ülkemizde siyasi iktidarlar "kamusal denetimi" tam deyim ile piyasalaştırmayı amaç edinmişlerdir.

Ancak, ücreti denetlenen tarafından ödenen ve denetleyecek olanları seçim hakkını da veren bir sistemde bir de çalışanlara ek güvenceler vermezseniz kamusal denetimin olmazsa olmaz koşulu "tarafsızlık" ilkesini büyük ölçüde risk altına atarsınız. Ya da ceza hukuku deyişiyle "Zehirli ağacın meyvesi de zehirli olur" dedirtirsiniz.

Anayasa'nın 128. Maddesi; kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yetkileri, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük işlerinin kanunla düzenleneceğini hüküm altına almıştır. Anayasa'nın 128. Maddesi'nin getirdiği "Kanunla Düzenlenme" ilkesinin kamu görevlilerinin işinin yürütümünde güvence sağladığı açıktır. Kamu görevlisi için alacağı ücret kanunla belirlenmiştir. Kanunla düzenlenme ilkesi, kamu görevlisine "amirlerinden bağımsız davranabilme" yeteneğini vermektedir. Kanun bu niteliğe çok büyük önem vermiştir. Örneğin kamu görevlisi "Kanuna aykırı emre uymamakla yükümlüdür" (Türk Ceza Kanunu Madde 24). Keza kamu görevlisine görevi sırasında öğrendiği suçları yetkili makamlara bildirme görevi de yüklemiştir (Türk Ceza Kanunu Madde 279).

Aynı şekilde işveren olarak devletin kamu görevlisinin işine son vermesi, ancak kanunda belirtilen hallerle sınırlı tutulmuştur. Görevinden haksız olarak çıkarılan kamu görevlisi işine dönmektedir. Hatta işine iade edilmemesi durumunda; ayrıca tazminat hakkı olduğu gibi ayrıca amiri hakkında görevi ihmal veya suistimal suçu oluşmaktadır. En son Torba Yasa olarak adlandırılan yasa ile yapılan aksi yöndeki düzenleme de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

Özel hukuk çalışanı, kamu görevlisinin belirtilen haklarının hiçbirine sahip değildir. Her ne kadar İş Kanunu 18. Maddesi'nde işverenin çalışanın iş akdini sonlandırması için geçerli mazeretinin bulunması gerektiği belirtilse dahi; bu hak mahkeme tarafından iadesine karar verildiğinde ve işveren tarafından işe başlatılmadığında işçiye sınırlı bir tazminat hakkı vermektedir. Ayrıca 18. Madde'nin uygulanabilmesi için işyerinde en az 36 kişinin çalışması gerekmektedir.

2008
yılından itibaren
asansör sektöründe
gözlenen olgu; gerek asansör
firmalarında gerekse yetkili
servislerin bünyelerinde görev
yapan elektrik mühendislerinin
işlerine son verildiği, özellikle
bakım aşamasında işlemlerin
elektrik mühendisi
olmaksızın yürütüldüğü
şeklinde.

Yapıların, yapı ayrılmaz parçalarının ve hülasa tüm olarak mühendislerin yetki ve sorumluluğunda gerçekleşmesinin kontrolünü sağlamak; genel olarak kamunun görevi içerisindedir. Kamusal denetimin “kamu hizmeti” boyutunu bir tarafa bırakarak, sadece karlılık boyutu üzerinden yapan özel sektör faaliyeti olan görüşün ülkemizde yarattığı felaketler ortadadır.

Anayasa Mahkemesi ve Danıştay bu nedenle “Denetimle Görevli” özel şirketlerin kamusal denetim yetkisine ve sorumluluğuna sahip olamayacağını, çalışanların bir takım yasa maddeleri ile ceza sorumluluğuna sahip olmalarına dair düzenlemelerin bu şirket çalışanlarını “kamu görevlisi” statüsüne sokamayacağını; bu nedenle de örneğin 4708 Sayılı Yapı Denetim Hakkında Kanun’a ilişkin vermiş olduğu 2001/377 E ve 2002/59 K sayılı kararında “yapı denetim kuruluşlarının kamusal yetki ve sorumluluklarının olmadığı, aslında bir kamu hizmeti de yapmadıkları sadece ilgili idareye yardım eden muhbir olarak nitelendirilebilecek kuruluşlar olduğunu” belirtmiştir.

Asansör A tipi muayene kuruluşları da aynı yapıda kuruluşlardır.

Asansörlerin imali montajı ve işletme ve bakımı konusu 1989 yılından itibaren Bakanlık tarafından sürekli olarak yeniden, yeniden yapılan düzenlemelere konu olmuştur. 1989 yılı öncesi asansör, sadece elektrik, elektrik-elektronik mühendisleri tarafından tasarlanan ve uygulama sorumluluğu üstlenilen bir ihtisas alanıdır.

Ancak 12 Mayıs 1989 tarih ve 20163 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Asansör Yönetmeliği ile asansörler makine ve elektrik mühendisleri tarafından “birlikte” tasarlanan ve uygulama sorumluluğu üstlenilen, işletme ve bakım sorumluluğu üstlenilen bir alan olarak düzenlenmiştir.

1989 tarihli Yönetmelik, 20 Aralık 1995 tarih ve 22499 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelik ile değişmiştir. Söz konusu yönetmelikte de elektrik ve makine mühendisinin birlikte çalışması esası devam etmiştir. Bu esas 15 Şubat 2003 tarih ve 25021 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelikte de korunmuştur.

Ancak 18 Kasım 2008 tarih ve 27058 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelikte bu esastan ayrılmış ve gerek asansör firmaları için gerekse yetkili servis için “Elektrik Mühendisi” bulundurma koşulundan bahsedilmemiştir. Keza yönetmelik 5 Kasım 2011 tarih ve 28106 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelik ile değiştirilmiş ise de 2008 tarihli Yönetmelik’te belirtilen esaslar korunmuştur. Yani Elektrik Mühendisi çalıştırma zorunluluğundan hiçbir şekilde bahsedilmemiştir.

2008 yılından itibaren asansör sektöründe gözlenen olgu; gerek asansör firmalarında gerekse yetkili servislerin bünyelerinde görev yapan elektrik mühendislerinin işlerine son verildiği, özellikle bakım aşamasında işlemlerin elektrik mühendisi olmaksızın yürütüldüğü şeklindedir.

Danıştay 10. Dairesi 2009/771 ve 2014/3638 sayılı kararı ile asansör firmalarında ve yetkili servislerinde elektrik mühendisi bulundurulmasını zorunlu tutmayan yönetme-

lik maddelerini (can ve mal emniyeti için uygun olmadığı gerekçesi ile) iptal etmiştir.

Dava kamusal denetimin özel sektör tarafından algılanış biçimini göstermesi açısından ilginçtir. Hele bugünlerde üst üste gelen ve birer felaket boyutunda olan iş kazalarının nedenlerinden bir tanesini belki de en önemlisini ortaya koymaktadır. Özel sektör için önemli olan sadece ve sadece karlılıktır. Verimlilik ise ekonomik olarak getiriye ifade eder. Yoksa hizmet kalitesi ile falan ilgisi yoktur.

Bu mantık içerisinde en akıldışı argümanlar dahi rahatlıkla savunulabilmekte ve uygulamaya konulabilmektedir. Bir asansör sisteminde elektrik mühendisinin bulunmasına gerek olmadığını ileri sürmek bir yana düşünmenin bile çok mantıklı olmadığını söylemek gerekmektedir.

Ancak maalesef böyle olmuştur. Nitekim EMO tarafından uygulamaya karşı da dava açılmış ve davada “sadece makine mühendisi imzası ile” yapılan onlarca denetim raporu örnek olarak gösterilmiştir. Dava halen devam etmektedir.

Meslek odaları, Anayasamızın ikinci kısmında “Cumhuriyetin Organları” içerisinde sayılmıştır. Nitekim sistematik olarak bakıldığında; Anayasa’nın meslek odalarına ilişkin 135. Maddesi, Cumhuriyet’in organları içerisinde yer alan meslek odalarının “İdare’nin” tam olarak İdare’de özerk yegâne organı olarak tanımlanmaktadır. Anayasa’ya göre meslek odaları, organları, üyeleri arasından “yargı gözetiminde demokratik esaslara göre yapılan seçimlerle belirlenen” idari organlardır.

Anayasa’nın 135. Maddesi düzenlemeleri genel olarak meslek odalarının görevlerini düzenlerken, 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu, özel olarak mühendislerin görev ve yetkilerini düzenlemiştir. Anayasa’nın 135. Maddesi meslek odalarının, 6235 sayılı Kanun’un 2. Maddesi TMMOB’un ve 19. Maddesi de Odaların temel görevleri arasında “mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak” görevine yer vermiştir.

Yapıların, yapı ayrılmaz parçalarının ve hülasa tüm olarak mühendislerin yetki ve sorumluluğunda gerçekleşmesinin kontrolünü sağlamak; genel olarak kamunun görevi içerisindedir. Burada kamunun tek temsilcisinin bakanlık olduğunun söylenmesi mümkün değildir. Meslek odaları da kamunun bir parçasıdır ve mühendislik mesleğinin yerine getirilmesine ilişkin normları ve gerekirse uygulamaları oluşturmakla görevlidir.

Kamusal denetimin “kamu hizmeti” boyutunu bir tarafa bırakarak, sadece karlılık boyutu üzerinden yapan özel sektör faaliyeti olan görüşün ülkemizde yarattığı felaketler ortadadır. Açıkçası gerçekleşenler gerçekleşeceklerin ön-görüsünü oluşturmaktadır. ■